

CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM

Moduł V. Kiedy, co, komu i jak czytać?

Od kiedy do kiedy czytać dzieciom

Warto czytać dzieciom od urodzenia, a nawet wcześniej, gdy są jeszcze w brzuchu mamy, ponieważ pierwszym etapem nauki czytania jest dobre poznanie języka, a początkiem znajomości języka – jest dobre osłuchanie się z nim (dziecko w łonie mamy już słyszy i zapamiętuje dźwięki mówione, czytane i śpiewane). Czytając dzieciom książki dajemy im szansę na kontakt z pięknym i poprawnym językiem literackim, bogatszym niż potoczny, co w nieodległej przyszłości sprawi, że będą miały większy zasób słów i lepszą matrycę językową – gramatykę i styl – do wykorzystania, gdy same zaczną mówić. Powinniśmy czytać im jak najdłużej. Częstym błędem rodziców jest zaniechanie czytania, gdy dziecko trafia do szkoły i uczy się czytać. Jest jeszcze na tyle niewprawnym czytelnikiem, że samotne przedzieranie się przez tekst jest dla niego zbyt żmudne i nudne, więc można je stracić dla idei czytania na rzecz dużo łatwiejszego oglądania obrazów w mediach elektronicznych. Obecność bliskiej dorosłej osoby jest niezbędna nie tylko, by podtrzymać zainteresowanie książką, ale by pomagać w rozwoju psychicznym, umysłowym i duchowym dziecka. Wspólne czytanie to okazja do rozmów, budowania więzi i wzajemnego zaufania, do przekazywania dziecku naszego systemu wartości, a także wspierania go w trudnych chwilach, gdy takie przeżywa. Warto czytać dziecku przynajmniej do 12. roku życia, jeszcze lepiej – do końca gimnazjum. Rodziny, które kontynuują czytanie także poza ten wiek opisują, jak wspianiałym i konstruktywnym doświadczeniem jest wspólna lektura. To jeden z najmandrzejszych sposobów budowania rodzinnej wspólnoty, poszerzania wiedzy dziecka, a także poznawania go jako człowieka. Często bowiem, przy szybkich i powierzchownych kontaktach, interesujemy się tym, co dziecko robi i umie, a nie tym – kim jest. To drugie, głębsze poznanie, wymaga uważności, dobrej woli, prawdziwego zainteresowania drugim człowiekiem i wspólnie spędzanego czasu.

CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM

Jakie książki wybierać?

Wybór właściwych książek do czytania dzieciom jest bardzo ważny, gdyż to, co im czytamy wpływa na ich przekonania, wiedzę i system wartości. Powinniśmy sięgać po książki ciekawe dla dzieci i wartościowe, które kształtują dobre cechy charakteru i pozytywne nastawienie do świata i ludzi. Obserwujemy reakcje dzieci, by nie zniechęcać ich do lektur nietrafionymi wyborami. Ważne jest, by książki nie przerażały i nie przytłaczały. Nieodpowiedniej dla dzieci wiedzy ani stworzonych przez wyobraźnię strasznych obrazów nie da się cofnąć ani wymazać z pamięci, co może wpłynąć na powstawanie napięć, lęków, koszmarów nocnych, ale także na stopniowe znieczulanie się na zło, gdyż tylko wtedy dziecko jest w stanie poradzić sobie z traumą zbyt silnych dla niego przekazów (w jeszcze większym stopniu dotyczy to filmów i gier). Zachęcamy do zapoznania się z [Kryteriami wyboru książek](#) opracowanymi przez Fundację, i ze [Złotą Listą](#) – zestawem tytułów znakomitych książek dla dzieci i młodzieży w podziale na kategorie wiekowe.

Beletrystyka a literatura faktu

Mówiąc o książkach dla młodych czytelników, mamy zwykle na myśli beletrystykę: poezję oraz powieści. Tymczasem, podobnie jak dorośli, młodzi czytelnicy mogą także bardzo skorzystać na lekturze książek faktograficznych, popularnonaukowych, historycznych, reportażowych, biograficznych. Beletrystyka rozwija umiejętności językowe, przynosi wzorce moralne, pokazuje zachowania społeczne, pozwala przeżywać emocje. Przynosi też oczywiście uniwersalną wiedzę o życiu – pokazuje religie, zwyczaje, przyrodę, historię itd. – lecz jej głównym celem nie jest wiedza, lecz opowieść o losach fikcyjnych bohaterów. Książki popularnonaukowe i faktograficzne powstają natomiast po to, by objaśniać świat i pomóc zrozumieć rządzące nim mechanizmy: biologiczne, psychologiczne, społeczne, ekonomiczne, przyczyny zjawisk - od fizycznych i klimatycznych, przez ruchy religijne i ideologie, a także stan badań naukowych w różnych dziedzinach. Wszystko po to, by lepiej rozumieć świat, który jest niezwykle złożony, ciekawy i coraz bardziej skomplikowany, i w którym powinniśmy poruszać się kompetentnie.

CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM

Wiek, wrażliwość, płeć, zainteresowania

Wiek zdaje się kryterium najbardziej oczywistym, jednak naprawę chodzi bardziej o dojrzałość emocjonalną i intelektualną dziecka, o to, by tematyka nie przerosła go i nie przestraszyła, a także, by było w stanie zrozumieć język, opisywane sytuacje oraz docenić walory literackie dzieła – np. abstrakcyjny humor, błyskotliwe przenośnie itp. Dzieciom, które są bardziej wrażliwe, powinniśmy oszczędzić przykrych lub przerażających opisów. Czasem lepiej zrezygnować z określonej książki, albo z konkretnego fragmentu (warto zatem zapoznać się wcześniej z treścią lektury). Nie zakładajmy, że wszystkie dzieci, a nawet nastolatki dorastające w kulturze przemocy, przed którą rzeczywiście czasem trudno uciec, są na nią całkiem uodpornione i nie zmuszamy ich do słuchania/czytania książek, które je przytłaczają i rodzą lęk. Zalecanie takich lektur przez szkołę i ignorowanie wrażliwości dziecka jest przejawem braku empatii. Niestety, takie sytuacje się zdarzają i nawet interwencje rodziców nie zawsze wystarczają, by zwolnić dziecko z obowiązku przeczytania przerażającej je lektury. Nieprzyjemne dla dzieci może być także zmuszanie ich do czytania tekstów napisanych archaicznym językiem, o tematyce zupełnie niezrozumiałej dla współczesnego młodego odbiorcy. Bądźmy wyczuleni na takie sytuacje i pamiętajmy, że czytanie ma się dzieciom kojarzyć nie ze strachem, nudą, czy męką, ale z przyjemnością. Płeć oraz zainteresowania są mocno ze sobą związane. Wprawdzie małym dzieciom możemy czytać takie same teksty, jednak jeśli dostrzeżemy, że np. chłopcy zaczynają się nudzić, zaproponujmy im książki, które bardziej odpowiadają przeciętnym chłopięcym zainteresowaniom – zabawne, dynamiczne, z wartką akcją, o zwierzętach, maszynach, sporcie. Dziewczynki mają na ogół szerszy zakres „tematycznej tolerancji” i chętnie słuchają książek przygodowych, detektywistycznych, o odkryciach i zwierzętach, tymczasem chłopcy – i to im starsi, tym bardziej – zaczynają zamykać się na pewne tematy, określane przez nich jako „babskie” – o relacjach, perypetiach w miłości, sztuce itp. Wynika to zarówno z etapu ich rozwoju biologicznego (ich umysły nie są jeszcze otwarte na pewne sfery doświadczeń), jak i z przemożnego wpływu kultury – presji rówieśniczej oraz filmów i gier, które często łączą męskość z postawą macho i okazywaniem pogardy wobec kobiet. Podłożem takich postaw jest wielka niepewność chłopców, co do własnej wartości i męskości – znajdowanie obiektu drwin i próba udowodnienia, że ktoś jest gorszy, jest strategią poprawiania swojego chwiejnego i niskiego poczucia własnej wartości. Należy się takiemu podejściu konsekwentnie przeciwstawiać, dając chłopcom szanse

CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM

budowania samouznanie nie w opozycji do kobiet, ale w oparciu o własne umiejętności i charakter, podnosząc ich świadomość dotyczącą mechanizmów psychologicznych stojących za stereotypami społecznymi, rozmawiając z nimi o różnicach w postrzeganiu i przeżywaniu świata przez każdą z płci oraz uwrażliwiając na dyskryminację w kulturze.

Biblioterapia

Książki mogą pomóc dzieciom w pokonaniu różnych problemów życiowych i psychicznych. Przy dobieraniu lektur dla dzieci, które są w trudnej sytuacji lub doznały traumy, musimy jednak zachować szczególną ostrożność i delikatność, by dodatkowo ich nie skrzywdzić. Zawsze należy zapytać dziecko, czy chce posłuchać książki na temat zbliżony do jego problemów i nigdy nie czytać takiej lektury wbrew jego woli. Nie warto oswajać małych dzieci z trudnymi problemami, z którymi się nie zetknęły, o których nie słyszały i nawet o nich nie myślały – jak rozwód rodziców, wypadek, pedofilia, ciężka choroba, czy śmierć bliskiej osoby. Dzieciństwo powinno być przestrzenią chronioną przed niepotrzebną w tym wieku, drastyczną wiedzą. Beztraska i radość to jego dwa ważne komponenty, a spokój i poczucie bezpieczeństwa dziecka powinny mieć pierwszeństwo przed przedwczesną wiedzą na temat jakiegoś wydarzenia czy zjawiska.

Jak czytać?

Regularnie (codziennie, tak jak codziennie karmimy dziecko, a czytanie to pokarm dla jego umysłu i duszy, i nie jest on wcale mniej ważny od pokarmu dla ciała), z zaangażowaniem i entuzjazmem, z wrażliwością i uważnością. Trzeba też czytać sobie – tak, by dziecko to widziało i nabrało przekonania, że czytanie jest ważne dla każdego, przez całe życie. Przy czytaniu dziecku warto zmieniać głos wcielając się w różne postaci, czytać głośniej i ciszej, przekazywać głosem, czasem nawet przesadnie, różne emocje – radości, strachu, smutku, zdziwienia itp. Dzieci lubią też, gdy przy czytaniu dorośli posługują się zabawkami, pacynkami, rekwizytami. Można zadawać pytania dociekając, czy mały słuchacz zrozumiał słowa i treść książki. Nigdy jednak nie należy ganić, wyśmiewać, czy egzaminować z przeczytanej lektury. Czytania ma zawsze kojarzyć się z przyjemnością!

Materiały dodatkowe:

Ministerstwo Kultury
i Dziedzictwa Narodowego

Dofinansowano ze środków
Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego
pochodzących z Funduszu Promocji Kultury

Kurs szkoleniowy dla Liderów kampanii czytania
Moduł V. Kiedy, co, komu i jak czytać?

© Fundacja „ABCXXI – Cała Polska czyta dzieciom” 2022

CAŁA POLSKA CZYTA DZIECIOM

Irena Koźmińska, Elżbieta Olszewska, „Wychowanie przez czytanie” (rozdziały 5-7)

Daniel Pennac, „Jak powieść”

Jackson Katz, „Paradoks macho”